AZ EGYHÁZ TÁRSADALMI TANÍTÁSA

A magántulajdon és a javak egyetemes rendeltetése

A FOGLALKOZÁS BEMUTATÁSA

Az óra elsődleges célja, hogy a diákokat megismertesse a katolikus egyház társadalmi tanításának egyik kiemelt témájával. A magántulajdon kérdése, illetve a közös társadalmi javak felhasználására vonatkozóan az elmúlt évtizedben fontos tanítóhivatali dokumentumok születtek, amelyek azt is jelzik, hogy a fundamentális teológia új hangsúlyai az egyház társadalmi tanításában jelennek meg. Az óra célja a diákok keresztény szolidaritáson alapuló kritikus gondolkodásnak elősegítése az egyház társadalmi tanításának fényében. Végül a diákok meghívást kapnak arra is, hogy személyes terveikkel is összevessék az órán tanultakat.

Az egyház társadalmi tanítása nem pusztán véleménykérdés, hanem eligazítás az életre és hivatásforma. Az óra célja annak felismerése, hogy a javakhoz, munkához és társadalmi igazságossághoz való viszonyunk nemcsak vélemény, hanem hivatásbeli döntés kérdése is.

RÁHANGOLÁS, ÉRDEKLŐDÉS FELKELTÉSE

Időkeret, eszközök: 5 perc

Első változat
Keressetek történeteket a közelmúltból (személyes élmény, hírek, olvasmány, film) amelyekben megnyilvánultak az alábbiak:

- az emberi méltóság tisztelete vagy ennek hiánya
- szolidaritás vagy ennek hiánya
- szubszidiaritás[4] vagy ennek hiánya
- a közjó szolgálata, a közérdek magánérdek elé helyezése vagy ennek fordítottja
- igazságosság vagy ennek hiánya

Kérdés: Ezekben a helyzetekben szerintetek az emberek csak reagáltak, vagy egy belső meggyőződés (belső elköteleződés, hivatás) szerint cselekedtek?

Második változat

Pontozd 0-10-ig, szerinted mennyire jellemző a mai magyar társadalomra az alábbi értékek megbecsülése! Konkrét példával igyekezz alátámasztani a véleményedet! *(Keressünk közösen példákat!)*

- az emberi méltóság tisztelete
- szolidaritás
- szubszidiaritás
- a közjó szolgálata, a közérdek magánérdek elé helyezése
- igazságosság

IMPULZUS ÉS ÉRTELMEZÉS - A

Időkeret, eszközök: 15 perc, melléklet nyomtatva vagy kivetítve (1. sz. melléklet)

Tények, adatok ismertetése (5 perc):

Elsősorban ne véleményezzük, inkább ismerkedjünk az alábbiakkal. Kérdésként felvethetjük: Mit gondoltok, a világ szegényebb 50%-a a globális vagyon mekkora részét birtokolja?

- Az 1980-as évek óta világszerte, így Európában is folyamatosan nőnek a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségek: az elmúlt tíz évben megtermelt új vagyon felét a leggazdagabb egy százalék szerezte meg; a milliárdosok összvagyona naponta 2,7 milliárd dollárral nő, a világ lakosságának 60%-a pedig ugyanezen idő alatt szegényebbé vált.
- A világ leggazdagabb 1%-a a globális vagyon 59%-át birtokolja.
- A világ szegényebb 50%-a a globális vagyon 2%-án osztozik.
- A világ leggazdagabb régiója Észak-Amerika, átlagosan kb. 150.000 eurós

[4] Szubszidiaritás: a döntéseket és a feladatok végrehajtását a lehető legalacsonyabb, az érintettekhez legközelebbi szinten kell megvalósítani. A magasabb szintű szerv (pl. állam, EU) csak akkor avatkozik be, ha az alacsonyabb szint (pl. önkormányzat, egyén) képtelen a feladat ellátására

egy főre jutó vagyonnal, a legszegényebb Latin-Amerika, ahol az egy főre jutó átlagos vagyon kb. 2800 euró.
- A világ dollármilliárdosaira kivetett 5 százalékos vagyonadó évente 1,7 billió dollár adóbevételt termelhetne, ami elegendő lenne kétmilliárd ember kiemelésére a szegénységből.

(További adatok: World Inequality Report, 2024, wid.world)

Reflexiós kérdés: Mit gondoltok, ha ezek az adatok igazak, az elhangzottak fényében most milyen hivatásokra van szükség a világban? (A cél, hogy a különféle ínségekről ne pusztán a tény szintjén beszélgessünk, hanem láttassuk a kapcsolatot: nehézség, probléma és meghívás, válasz, hivatásszükséglet között.)

Szövegrészletek feldolgozása: Szentírás, *Rerum novarum* (10 perc)

Munkamódszer: egyéni munka, majd frontális megbeszélés. A feladat nyomtatható formában a mellékletek között elérhető (1. sz. melléklet).

Hasonlítsd össze az alábbi szövegeket a Szentírásból és a *Rerum novarum* című 1891-es pápai enciklikából! Keress lehetséges magyarázatokat és feloldást a látszólagos ellentmondásokra! Milyen értékek mellett, minek a védelmében, illetve mi ellen érvelnek? Mi a közös bennük?

Bármelyik szöveggel is dolgozunk, mindenképpen beszélgessünk a csoporttal az alábbi kérdésről: Mit gondoltok, ha komolyan vesszük ezeket a szövegeket, akkor milyen életformák vagy hivatások következnek belőlük? Milyen emberré kell válni ahhoz, hogy ezek a gondolatok megvalósuljanak?

Szövegek nyomtatható formában a mellékletek között.

IMPULZUS ÉS ÉRTELMEZÉS – B

Időkeret, eszközök: 20 perc, melléklet nyomtatva vagy kivetítve (2. sz. melléklet)

Szövegrészletek feldolgozása: Fratelli tutti, Laudato si' (20 perc)

Az óraterv alternatív feladatokat javasol, aszerint, hogy az enciklikák gondolataival inkább kritikus (első változat) vagy inkább elfogadó (második változat) osztállyal van dolgunk. A feladatok nyomtatható és a diákoknak kézbe adható változatban a dokumentum végén szerepelnek.

Az alábbi szövegrészletek Ferenc pápa *Fratelli tutti* (2021) és *Laudato si'* (2015) kezdetű enciklikáiból valók. Olvassátok el a szövegeket, majd oldjátok meg a feladatokat! Szövegek nyomtatható formában a mellékletek között.

Első változat

Munkamódszer: egyéni, majd csoportos és plenáris megbeszélés

Amennyiben ezt a feladatot választjuk, maradjon legalább öt perc az óra végén

arra, hogy közösen szülessenek konkrét és reális javaslatok a két pápai enciklika gondolatainak gyakorlatba ültetésére, illetve a gondolatok szélesebb körben való képviseletére! Enélkül a gondolatok kritikája maradhat hangsúlyos, a lehetséges megvalósulás elképzelése nélkül.

Felezzük el az osztályt (ülésrend szerint)! Mindenki egyénileg alkosson két érvet, az osztály fele az itt idézett gondolatok ellen, másik fele a gondolatok mellett! (3 perc)

1. Négyfős csoportokban osszák meg és röviden vitassák meg az érveiket, majd (a nyolcból) válasszák ki azt az egyet, amelyet a legerősebbnek tartanak! (5 perc)
2. Az osztály közösen vitassa meg az érveket: felváltva egy-egy érvet az egyik és a másik oldalról! Minden érvre válaszoljon egy ellenérvvel a másik oldal! Az idő függvényében két-három érv hangozzon el mindkét oldalról! (12 perc)

Második változat

Munkamódszer: csoportos, majd az osztály előtt megosztás

Válasszatok az alábbi három feladat közül:

1. Készítsetek gondolattérképet a következő szempontok alapján:

- Értelmezzétek az utolsó, kiemelt állítást a földi javak egyetemes rendeltetéséről! Mit jelent itt az „egyetemes rendeltetés” kifejezés?
- Mit jelent az a gyakorlatban, hogy a földi javak használatához mindenkinek joga van? Milyen érvekkel tudnátok ezt alátámasztani?
- Milyen valós nehézségek állnak annak útjában, hogy ez az elv általánosan érvényesüljön? Milyen közvélekedéssel állnak szemben ezek a gondolatok?
- Hogyan lehetne ezeket a gondolatokat szélesebb körben megismertetni, és vonzóvá, minél népszerűbbé tenni?
- Hogyan lehetne ezeket a gondolatokat a gyakorlatba ültetni?

2. Dolgozzatok ki minél konkrétabb, reális tervet arra, hogyan lehetne ezeket a gondolatokat szélesebb körben megismertetni, és vonzóvá, minél népszerűbbé tenni! Vegyétek figyelembe azt is, milyen nehézségekkel kellene szembenézni ennél a tervnél, és hogyan válaszolnátok ezekre!
3. Dolgozzatok ki minél konkrétabb, reális tervet arra, hogyan lehetne ezeket a gondolatokat a gyakorlatba ültetni! Vegyétek figyelembe azt is, milyen nehézségekkel kellene szembenézni ennél a tervnél, és hogyan válaszolnátok ezekre!

REFLEXIÓ, KAPCSOLAT AZ ÉLETTEL

A fenti téma mindannyiunk életét érinti, mindannyian kezeljük valahogyan a tulajdonunkat (onnantól kezdve, hogy megosztjuk-e valakivel a tízórainkat odáig, hogy milyen cél érdekében vállalunk diákmunkát nyáron). Ez a középiskola után még inkább az életetek része lesz, a magatartásunkkal mindenképp állást foglalunk arról, hogy melyik magántulajdonhoz kapcsolódó kultúrát erősítjük. Az óra végén arra hívunk, hogy gondold át az alábbi kérdéseket:

- Mennyire fontos neked a pályaválasztásban, hogy milyen lesz a kereseted? Inkább akarnál olyan foglalkozást, ahol kevesebbet keresel, de jobban élvezed, vagy inkább választanád azt, hogy nem szereted annyira a munkád, de jó a fizetésed? Miért?
- Mennyire tartod fontosnak az anyagi jólétedet? Mennyire van erre szükséged a személyes boldogságodhoz?
- Téged mire hív a javak egyetemes rendeltetésének tanítása?

Vigyük ezeket az óra végén néhány perc csendben Isten elé.

Zárás: A keresztény ember nem csupán véleményt formál a világról, hanem választ ad az életével. Közös megosztás keretében vigyük imádságba a következőket: Hol hív engem Isten ebben a kérdésben: a döntéseim kapcsán, a felelősségeimben, életmódomban, a jövőm alakításában?

MELLÉKLETEK

1. Impulzus és értelmezés – A

Hasonlítsd össze az alábbi szövegeket a Szentírásból és a *Rerum novarum* című 1891-es pápai enciklikából! Keress lehetséges magyarázatokat és feloldást a látszólagos ellentmondásokra! Milyen értékek mellett, minek a védelmében, illetve mi ellen érvelnek? Mi a közös bennük?

„Ne kívánd embertársad feleségét, házát, földjét, szolgálóját, ökrét, szamarát, egyáltalán ...semmit sem, ami embertársadé!” (MTörv 5,21).

„A sok hívő mind egy szív, egy lélek volt. Egyikük sem mondta vagyonát sajátjának, mindenük közös volt. Az apostolok nagy erővel tanúsították Urunk, Jézus feltámadását, és mindnyájan bőségesen részesültek a kegyelemben. Nem akadt köztük szűkölködő, mert akinek földje vagy háza volt, eladta, és az érte kapott pénzt elhozta, és az apostolok lába elé tette. Mindenkinek adtak belőle, a szükséghez mérten.” (ApCsel 4,32–35)

„Egy Ananiás nevű ember feleségével, Szafirával együtt eladta az egyik földjét. Az árából felesége tudtával egy részt megtartott magának, s csak egy másik részt vitt el, és tett oda az apostolok lába elé. Péter azonban így szólt hozzá: »Ananiás, hogy csábíthatta el szívedet a sátán, hogy be akard csapni a Szentlelket, és a föld árának egy részét félretedd? Hát nem a tied maradhatott volna, ha meg akartad tartani? Vagy ha eladtad, nem rendelkezhettél szabadon az árával? Miért vetemedtél ilyesmire? Nem embereknek hazudtál, hanem Istennek!« E szavak hallatára Ananiás összeesett és meghalt. Nagy félelem fogott el mindenkit, aki csak hallotta." (ApCsel 5,1–5)

Részletek XIII. Leó pápa, *Rerum novarum* kezdetű enciklikájából (az első enciklika az egyház társadalmi tanításáról, katolikus.hu)

Szocializmussal szemben:
„Sőt mi több, olyan orvoslást ajánlanak, ami nyilvánvalóan ellentmond a jogszerűségnek, minthogy az embernek természetadta joga, hogy magántulajdonban, sajátjaként birtokoljon dolgokat."

Állam és magántulajdon viszonya:
„Az ember ugyanis régebbi, mint az állam, ezért természeténél fogva előbb kellett legyen joga életének fenntartására, mint hogy bármely államalakulat létrejött volna."

„A magántulajdon létjogosultságának az sem mond ellent, hogy Isten a földet az egész emberi nemnek adta, hogy használja és gyümölcseit élvezze. Azt mondjuk ugyanis, hogy Isten az egész emberi nemnek közösen adta a földet, nem mintha azt akarta volna, hogy annak birtoka egyformán mindenkié legyén, hanem mert ő maga közvetlenül senkinek sem jelölte ki a részét, hanem az emberek szorgalmára és a népek intézményeire bízta a birtok felosztását"

2. Impulzus és értelmezés – B
Szövegrészletek Ferenc pápa *Fratelli tutti* (2021, katolikus.hu) és
Laudato si' (2015, katolikus.hu) kezdetű enciklikáiból.

„Aranyszájú Szent Jánostól idézve: »Ha nem adjuk oda a szegényeknek a javaink egy részét, az a szegényektől való lopást, az életük elrablását jelenti; és amink van, az nem a miénk, hanem az övék«" (FT, 119)

„Nagy Szent Baszileosztól idézve: »Midőn a szűkölködőknek segélyt nyújtunk, sajátját adjuk vissza és nem a magunkéból adakozunk«" (FT, 119)

„a magántulajdonhoz való jog soha nem abszolút vagy elidegeníthetetlen"

„olyan bolygót kívánok, amely földet, otthont és munkát kínál minden ember számára" (FT, 127)

„A magántulajdonhoz való jog csak másodlagos természetes jogként tekinthető,

amely a létrehozott javak egyetemes meghatározásának elvéből fakad, és ennek nagyon konkrét következményei vannak" (FT, 120)

„A föld javainak egyetemes rendeltetéséről való meggyőződés megköveteli, hogy ezt alkalmazzák az országokra, azok területeire és erőforrásaikra is. Minden ország és nép köteles segíteni a szegényt, az életlehetőségeit elveszített embert. Elsősorban a rászoruló saját földjén, de szükség esetén az ő befogadásával is" (FT, 124)

„A keresztény hagyomány soha nem ismerte el feltétlennek és érinthetetlennek a magántulajdonhoz való jogot, és hangsúlyozta mindenféle magántulajdon társadalmi szerepét." (LS, 93)

„A magántulajdonhoz való jog mellett mindig érvényes az elsődleges és mindent megelőző alapelv is, mely szerint a magántulajdon a földi javak egyetemes rendeltetésének van alárendelve, így e javak használatához mindenkinek joga van" (FT, 123)

Válasszatok az alábbi három feladat közül:

1. Készítsetek gondolattérképet a következő szempontok alapján:

- Értelmezzétek az utolsó, kiemelt állítást a földi javak egyetemes rendeltetéséről! Mit jelent itt az „egyetemes rendeltetés" kifejezés?
- Mit jelent az a gyakorlatban, hogy a földi javak használatához mindenkinek joga van? Milyen érvekkel tudnátok ezt alátámasztani?
- Milyen valós nehézségek állnak annak útjában, hogy ez az elv általánosan érvényesüljön? Milyen közvélekedéssel állnak szemben ezek a gondolatok?
- Hogyan lehetne ezeket a gondolatokat szélesebb körben megismertetni és vonzóvá, minél népszerűbbé tenni?
- Hogyan lehetne ezeket a gondolatokat a gyakorlatba ültetni?

2. Dolgozzatok ki minél konkrétabb, reális tervet arra, hogyan lehetne ezeket a gondolatokat szélesebb körben megismertetni és vonzóvá, minél népszerűbbé tenni! Vegyétek figyelembe azt is, milyen nehézségekkel kellene szembenézni ennél a tervnél, és hogyan válaszolnátok ezekre!
3. Dolgozzatok ki minél konkrétabb, reális tervet arra, hogyan lehetne ezeket a gondolatokat a gyakorlatba ültetni! Vegyétek figyelembe azt is, milyen nehézségekkel kellene szembenézni ennél a tervnél, és hogyan válaszolnátok ezekre!

Mutassátok be a munkátok eredményét az osztály előtt! Hallgassátok meg társaitok reakcióit, és igyekezzetek válaszolni ezekre!